

Kiezen in het onderwijs

Auteur(s):

Bruins Slot, H.J.E.

Oosterwijk, J.W.

De eerste auteur is Secretaris-Generaal van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

De tweede auteur is Secretaris-Generaal van het ministerie van Economische Zaken.

Verschenen in:

ESB, 87e jaargang, nr. 4359, pagina D1, 9 mei 2002

Rubriek:

Kiezen in het onderwijs

Trefwoord(en):

voorwoord

De ontwikkeling van Nederland naar een kennissamenleving en de Europese ambitie om de meest dynamische en concurrerende regio ter wereld te worden, plaatsen het thema onderwijs hoog op de politieke agenda. De productie en verspreiding van kennis is immers belangrijk voor de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit en de economische groei. Ook speelt onderwijs een belangrijke rol bij het voorkomen van sociale uitsluiting.

In het licht hiervan heeft het kabinet vorig jaar de verkenning Grenzeloos leren - een verkenning naar onderwijs en onderzoek in 2010 uitgevoerd. Uit de verkenning bleek dat de kwaliteit van het onderwijs, zonder nader beleid, onder druk komt te staan. De centrale boodschap uit deze verkenning was dat diverse maatschappelijke trends vragen om een onderwijsbestel waarin de individuele deelnemer het uitgangspunt vormt.

Door welvaartsgroei, snelle technologische ontwikkeling en meer heterogeniteit in de samenleving, is er een grotere behoefte aan keuzevrijheid, flexibiliteit en kwaliteit. Zo vraagt het kunnen combineren van werken en leren om vormen van modulair onderwijs en leren op afstand. Door de kwalitatieve krapte op de arbeidsmarkt bestaat behoefte aan flexibele doorstroommogelijkheden van mbo naar hbo en aan maatregelen om schooluitval tegen te gaan. Dit laatste vraagt om onderwijsaanbieders die flexibel kunnen inspelen op specifieke behoeften van leerlingen. Door het ontstaan van een internationale markt voor (hoger) onderwijs zullen hogescholen en universiteiten de komende jaren meer op kwaliteit moeten concurreren.

Inmiddels is er in Nederland dan ook een flinke discussie over maatregelen die nodig zijn om de individuele leerling en student centraal te stellen in het onderwijs. De meeste maatregelen vallen onder de noemer vraagsturing. De maatregelen hebben betrekking op een breed scala aan thema's, zoals de wijze van financiering van het onderwijs, de autonomie van de scholen en universiteiten en de gewenste invloed van leerlingen, ouders en werkgevers op de inhoud en vorm van het onderwijs. Vraagsturing is hiermee geen doel, maar een middel dat kan leiden tot prikkels voor betrokkenen om de vraag naar onderwijs te benaderen vanuit de individuele deelnemer.

Meer vraagsturing in het onderwijs is gewenst. Dit zien we ook terug bij de verschillende politieke partijen. Over de beste vorm van vraagsturing lopen de meningen wel uiteen. Dit komt deels omdat nog weinig bekend is over de effectiviteit van de verschillende maatregelen.

Een belangrijke notie is dat vraagsturing, waaronder vraagfinanciering, onder bepaalde voorwaarden tot gunstige uitkomsten leidt. Het creëren van de juiste voorwaarden is dan ook de eerste stap. Bij elke vorm van vraagsturing zal de overheid de publieke belangen moeten blijven waarborgen. De overheid zal bij de vormgeving van het beleid bijvoorbeeld bijzondere aandacht moeten blijven houden voor de kwaliteit van het onderwijs, de positie van kansarme leerlingen en de minder rendabele opleidingen met een bijzonder maatschappelijk belang. Daarnaast moet er meer transparantie omtrent de kwaliteit van het onderwijsaanbod komen. De effecten van vraagsturing worden versterkt als de concurrentie tussen onderwijsaanbieders door meer marktwerking wordt vergroot. Dit kan worden gerealiseerd door de mogelijkheden om van de ene naar de andere onderwijsaanbieder over te stappen, te verruimen. De marktwerking wordt ook verbeterd door een 'open bestel' te creëren waarbij publieke én private onderwijsinstellingen onder gelijke voorwaarden in aanmerking komen voor overheidsbekostiging en door de toetredingsdrempels voor nieuwe onderwijsaanbieders te verlagen.

Dit esb-dossier belicht het thema 'vraagsturing in het onderwijs' vanuit verschillende kanten en diept het verder uit. Omdat ieder onderwijsniveau een eigen invulling vergt, wordt hierbij gekeken naar de verschillende niveaus van onderwijs. Naast een analyse biedt het dossier tevens concrete ideeën en oplossingen met betrekking tot de onderwerpen die ook zijn terug te vinden in de verkiezingsprogramma's. Het dossier geeft daarmee een aanzet tot een bredere discussie over de beste vorm van vraagsturing. In de aanloop naar een nieuwe regeerperiode met een nieuw kabinet is dit een spannende discussie. Het onderwijs staat voor grote uitdagingen. Eén ding staat hierbij vast: de komende kabinetperiode gaat het in het onderwijsbeleid niet alleen over 'extra investeringen', maar ook om institutionele vernieuwingen. Deze vernieuwingen zijn noodzakelijk als we willen dat het onderwijs iedereen in staat stelt zijn of haar talenten maximaal te ontplooiën. De vraag is hoe deze institutionele vernieuwingen vorm te geven. We zijn dan ook benieuwd welke ideeën en oplossingen uit dit esb-dossier binnenkort terugkomen in het nieuwe Regeerakkoord.

Dossier Kiezen in het onderwijs

H.J.E. Bruins Slot en J.W. Oosterwijk: [Kiezen in het onderwijs](#)

J.M. Pomp: [Marktwerking in het onderwijs](#)

C.N. Teulings: [Investeren in onderwijs](#)

R. Bosker: [Reactie: Onderwijskundige aspecten van transparantie en kwaliteitsborging](#)

O.C. McDaniel: [Vouchers en leerrechten](#)

M. van Dyck en S. Schenning: [De leerling centraal](#)

F.J. de Vijlder: [Maatwerk gevraagd](#)

R.M. Ulrich en M.D.L. Veraart: [De school als onderwijsproducent](#)

E.J.F. Canton en R.J.G. Venniker: [Prikkel in het hoger onderwijs](#)

F. van Vught: Reactie: [Internationale marktwerking](#)

E. Frinking en E. Horlings: [Reactie: De prijs voor onderwijs](#)

C.J. van der Haven: [Studenten tegen marktwerking](#)

J. Zondag: [De student aan zet](#)

H.J.M. Adriaansens en R.J. in 't Veld: Bama: [kansen en bedreigingen](#)

M.C.E.J. Bronckers en G.A.V.C. Desmedt: [De invloed van de wto op het onderwijsbestel](#)

S.G. van der Lecq: [De markt voor onderwijs](#)